

**ULVILAN KAUPUNGIN
VARHAISKASVATUKSEN**

**KIUSAAMISEN
EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN
SUUNNITELMA**

Alkusanat

Kiusaaminen on yleistynyt yhä pienempien lasten keskuudessa ja siihen puuttuminen varhaisessa vaiheessa on erittäin tärkeää. Ulvilan kaupungin varhaiskasvatus on laatinut kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman kaikkien päivähoitoyksiköiden käyttöön. Lisäksi jokaisessa yksikössä on laadittu oma, tarkennettu suunnitelma. Jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän on puuttuttava kiusaamiseen ja edistettävä lasten kaikinpuolista tasa-arvoa ja hyvinvointia. Ulvilan varhaiskasvatuksen henkilöstö on saanut koulutusta kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman laatimiseen marraskuussa 2014. Koulutuksessa yksiköt käynnistivät omien yksikkösuunnitelmien laatimisen. Keväällä 2015 suunnitelmat olivat kaikkien käytössä ja niitä arvioidaan ja kehitetään yksiköissä vuosittain. Vanhemmat ovat päässeet osallisiksi kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmiin mm. vanhempainilloissa, joissa suunnitelmien ydinkohtia on yhdessä pohdittu. Yksiköiden laatimat persoonalliset huoneentaulut muistuttavat kiusaamiseen puuttumisesta jokaisena arkipäivänä.

Yleistä

Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin.

Lapsella on oikeus

- ♥ turvallisiin ihmissuhteisiin
- ♥ turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen
- ♥ turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti
- ♥ tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti

♥ saada tarvitsemaansa erityistä tukea

♥ omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskuntoon tai katsomukseen.

Ulvilan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma korostaa, että lapsen pitää saada kokea arvostusta ja hyväksyntää omana itsenään; on tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi ja hän saa vahvistusta terveelle itsetunnolle. Myös varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa korostetaan turvallisia ihmissuhteita, toiset huomioonottavien toimintatapojen vahvistamista ja hyvää ilmapiiriä, jossa lapsi voi kokea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Turvallisen toiminta- ja oppimisympäristön järjestäminen on arjen pedagogiikkaa. Pysyvät ihmissuhteet, toiset huomioonottavat toimintatavat ja osallistava, yhteisöllinen ilmapiiri ovat turvallisen oppimisympäristön peruspilareita. Yhdessä laaditut säännöt ja niiden noudattamisen valvominen edesauttavat lasten turvallisuuden tunnetta. Kiusaaminen on aina loukkaavaa käytöstä.

Päiväkodeissa kiusaaminen on arkipäivää, mutta ilmiötä ei aina tunnisteta kiusaamiseksi. Kiusaamiseen on alettu kiinnittää riittävästi huomioita vasta viime vuosina. Koulukiusaamista voidaan vähentää puuttamalla kiusaamiseen jo varhaiskasvatuksessa.

Kiusaamisen määrittelyä

Kiusaaminen on mitä tahansa toimintaa, joka tarkoituksella loukkaa tai vahingoittaa toista ihmistä. Kiusaaminen voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä, haukkumista ja pilkkaamista, yksin jättämistä tai ilkeitä puheita takanapäin. Se merkitsee usein myös uhrin eristämistä muun ryhmän sosiaalisesta kanssa-käymisestä. Kiusaamistilanne ei ole koskaan tasa-arvoista nahistelua, vaan kiusattu on aina alakynnessä ja puolustuskyvytön suhteessa kiusaajaan. Kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa negatiivista käyttäytymistä vastaan. Kiusaaja voi olla fyysisesti vahvempi, iältään vanhempi tai verbaalisesti taitavampi kuin kiusattu. Kiusaajalla on usein myös korkeampi asema ryhmässä ja hän saa tukea muilta ryhmään kuuluvilta. Kiusaamisessa ilmenee useita rooleja:

kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja ja hiljainen hyväksyjä. Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa; fyysistä, psyykkistä tai verbaalista. Kiusaamisessa oleellista on vallan epätasapaino.

Kiusaamista on vaikea määritellä ja mitata, koska siinä on toiminnan lisäksi kyse asenteista; kuinka kiusattu itse asennoituu kiusaamiseensa ja kuinka muut yhteisön jäsenet suhtautuvat kiusattuun.

Määritelmässä esiintyvää jatkuvuuden ja toistuvuuden vaatimusta on myös syytä tarkastella kriittisesti. Kuinka usein kiusaamiseen liittyviä tekoja täytyy tapahtua, jotta niitä voidaan kutsua kiusaamiseksi? Jo muutamasta yksittäisestä kiusaamiskerrasta voi syntyä kiusatun mielessä kiusatuksi tulemisen uhka.

Yhtenä lähtökohtana kiusaamisen määrittelyssä voidaan pitää kiusaamisen kohteeksi joutuneen omia kokemuksia. Jokainen kokee kiusaamisen omalla tavallaan. Aikuisten tehtävänä on selvittää tilanteet niin, ettei kenenkään tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi.

FYYSINEN KIUSAAMINEN	PSYYKKINEN KIUSAAMINEN	VERBAALINEN KIUSAAMINEN
LYÖMINEN	UHKAILU	HÄRNÄÄMINEN
POTKIMINEN	MANIPULOINTI	LÄLLÄTTÄMINEN
KAMPPAAMINEN	KIRISTÄMINEN	ULKONÄÖN KOMMENTOINTI
ESTÄMINEN	ILVEILY	HAUKKUMINEN
REPIMINEN	POISSULKEMINEN	NIMITTELY
NIPISTELY	SÄÄNTÖJEN MUOKKAAMINEN	MÄÄRÄILY
ESINEILLÄ HEITTELY	OMAN EDUN MUKAISEKSI	SELÄN TAKANA PUHUMINEN
LEIKKIEN HÄIRINTÄ	HUOMIOTTA JÄTTÄMINEN	PERÄTTÖMIEN JUTTUIEN LEVITTÄMINEN
AHDISTELU		
KOPELOINTI		

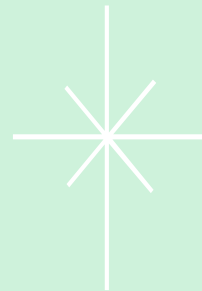
Kiusaamisen määrittelyä tarvitaan, jotta kiusaamiseen voidaan puuttua systemaattisesti riittävän varhain. Määritelmästä on hyvä käydä keskustelua myös lasten ja vanhempien kanssa. Huomiota tulisi kiinnittää

erityisesti lasten ja aikuisten erilaisiin käsityksiin siitä, mikä on kiusaamista. Varhaiskasvattajilla, lapsilla ja vanhemmilla voi olla erilaiset määritelmät kiusaamisesta, mikä ohjaa heidän toimintaansa käytännön elämässä.

Keinoja kiusaamisen huomaamiseksi ja tunnistamiseksi:

(Kirves & Stoor-Grenner, 2010)

1. Havainnoi lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona.
2. Keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävydestä.
3. Keskustele ja kysele lapsilta kiusaamiseen liittyvistä asioista kuten missä negatiivisia tekoja, "tyhmää", tapahtuu.
4. Rohkaise lapsia kertomaan,
kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua.
5. Tee yhteistyötä vanhempien kanssa,
rohkaise heitä ottamaan yhteyttä.
6. Tee jäseneltyjä haastatteluja (ota valokuvia mukaan tueksi).
7. Käytä kuvia, jotka esittävät erilaisia kiusaamistilanteita.
8. Lue lasten kanssa erilaisia aihetta käsitteleviä kirjoja.
9. Tarkkaile tai tutki lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä ja dokumentoi havaintosi

Kiusaamisen ehkäiseminen

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäistään vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luomalla turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistamalla vuorovaikutustaitoja. Alle kouluikäisten lasten vuorovaikutustaidot ovat vasta kehittymässä, eivätkä lapset vielä ole omaksuneet kiusaajan tai kiusatun toimintatapoja. Pitkään jatkuessaan kiusaaminen voi johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen.

Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisten asenteiden tarkistamiseen; siihen, miten aikuinen suhtautuu lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että myös jokainen vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Joskus aikuisen toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Aikuisen tehtävä onkin kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä.

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja

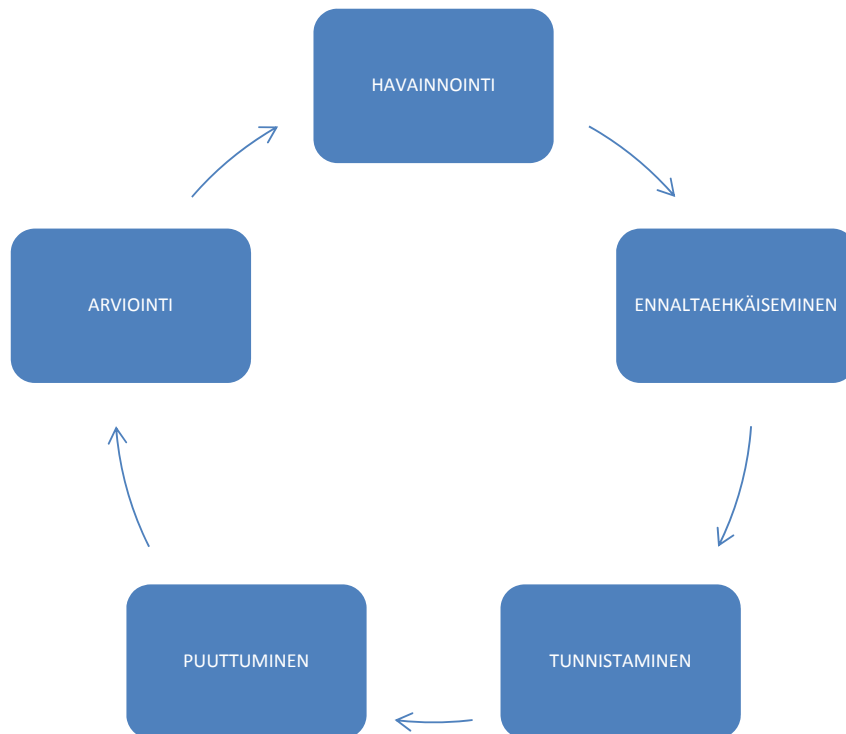
(Kirves & Stoor-Grenner, 2010)

1. TURVALLINEN ILMAPIIRI
2. SOSIAALISET ja EMOTIONAALISET TAIDOT
 - a. TORJUTUT LAPSET ja HEIDÄN TUNNISTAMINEN
 - b. AGGRESSIIVISESTI KÄYTTÄYTYVÄT LAPSET
 - c. SYRJÄÄN VETÄYTYVÄT ja UJOT LAPSET
3. LEIKIN HAVAINNOINTI, OHJAAMINEN ja OSALLISTUMINEN
4. TAPA- ja MORAALIKASVATUS
5. LAPSEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN
6. LASTEN OSALLISUUS
7. TASA-ARVON EDISTÄMINEN

Kiusaamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista on vaikea ohjeistaa ulkopuolelta. Varhaiskasvatustyöskentelyn onkin itse ratkaistava, millaiset keinot sillä hetkellä juuri nyt siellä olevien lasten kanssa olisivat tehokkaita. Kiusaamisen ehkäisy on arjen pedagogiikkaa, joka muuttuu ja muotoutuu ryhmän ja lasten taitojen mukaan.

Kasvattajan tulee toimia kiusaamista ehkäisevästi, tunnistaa kiusaaminen, puuttua siihen yhdessä sovitulla tavalla sekä arvioida ja havainnoida lapsia ja heidän toimintaansa. Kasvattaja toimii lapsen tulkkina, koska usein lapselta puuttuu sanat kertoa kokemastaan.

Kiusatuksi tuleminen ja kiusaaminen on varhaiskasvatuksen ja vanhempien yhteinen asia. Kasvatuskumppanuus ja yhteiset arvot ovat erityisen tärkeitä kiusaamisesta puhuttaessa. Henkilökunnan tehtävänä on lisätä perheiden tietämystä kiusaamisesta ilmiönä ja vanhempien tuki kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa on ensiarvoisen tärkeää.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma

Jotta kiusaamista ehkäisevä työ olisi tehokasta ja tuloksellista, sen tulee olla suunnitelmallista ja johdonmukaista. Tämän vuoksi olemme Ulvilassa laatineet kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmat osaksi yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Suunnitelmat on laadittu yhteistyössä koko henkilöstön kanssa ja vanhemmat ovat mukana kehittämässä ja jatkotyöstämässä suunnitelmia.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmilla

- ♥ nostetaan tietoisuutta kiusaamisilmiöstä
- ♥ vaikutetaan kiusaamiseen liittyviin asenteisiin
- ♥ vahvistetaan sitoutumista ja motivoitumista, koska kaikki saavat olla mukana suunnittelussa
- ♥ lisätään henkilökunnan johdonmukaisuutta kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa
- ♥ arvioidaan tehtyä työtä
- ♥ jänitevöitetään vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä

Varhaiskasvatusyksikön kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelma

Ulvilan yksikkökohtaisten suunnitelmien sisältämät asiat:

1. Tiedot yksiköstä
2. Mitä kiusaaminen on?
3. Miten kiusaamista ehkäistään meidän yksikössämme?
4. Miten kiusaamiseen puututaan meidän yksikössämme?
5. Kiusaamisen seuranta
6. Yhteistyö vanhempien kanssa
7. Lapsen oppimisympäristön merkitys ko. asiassa
8. Lapsihavainnoinnin dokumentointi lapsiryhmässä
9. Suunnitelman päivittäminen ja arviointi

Arviointi

Ulvilassa kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelmaa arvioidaan vuosittain ryhmä-, yksikkö-, ja kaupunkitasolla. Arvioinnissa pohditaan suunnitelman käyttöä ja toimivuutta sekä tuloksia. Arvioinnin apuna voidaan käyttää esim. sosiaalisia karttoja ja lapsihavainnointia sekä keskusteluja vanhempien kanssa. Arvioinnin perusteella suunnitelmaa kehitetään ja päivitetään.

Kirjallisuutta

Repo, L. (2013). Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M (2010). Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. MLL & Folkhälsan.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. (2010). Kiusaavatko pienetkin lapset? MLL & Folkhälsan.